

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

VIRTUAL MUZEYLAR ORQALI TARIX DARSLARIDA TANQIDIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR

DEVELOPING CRITICAL THINKING IN HISTORY CLASSES THROUGH VIRTUAL MUSEUMS: CHALLENGES AND SOLUTIONS

РАЗВИТИЕ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ НА УРОКАХ ИСТОРИИ ЧЕРЕЗ ВИРТУАЛЬНЫЕ МУЗЕИ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ

To‘ranazarova Muxlisaxon Davlatjon qizi

Qo‘qon DPI tayanch doktoranti

toranazarovamuxlisa@gmail.com TEL:+998905895558

Annotatsiya

Ushbu maqolada virtual muzeylar orqali tarix darslarida tanqidiy tafakkurni rivojlantirishning muammolari va yechimlari ko'rib chiqiladi. Tarixiy dalillarni tanqidiy baholash, tarixiy manbalarga munosabat va tarixiy interpretatsiyalarni solishtirish jarayonlarida virtual muzeylardan samarali foydalanish yo'llari tahlil qilingan. Bo'lajak tarix o'qituvchilarini tayyorlashda tanqidiy yondashuvni rivojlantirishning amaliy tavsiyalari ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: tanqidiy tafakkur, tarixiy dalillar, tarixiy manbalar, bo'lajak o'qituvchilar, virtual muzey

Annotation

This article examines challenges and solutions in developing critical thinking through virtual museums in history classes. Ways of effectively using virtual

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

museums in processes of critically evaluating historical evidence, engaging with historical sources, and comparing historical interpretations are analysed. Practical recommendations for developing a critical approach in pre-service history teacher training are formulated.

Keywords: critical thinking, historical evidence, historical sources, pre-service teachers, virtual museum

Аннотация:

Данная статья посвящена проблемам и решениям развития критического мышления через виртуальные музеи на уроках истории. Анализируются пути эффективного использования виртуальных музеев в процессах критической оценки исторических свидетельств.

Ключевые слова: критическое мышление, исторические свидетельства, исторические источники, будущие учителя, виртуальный музей

KIRISH

Tanqidiy tafakkur zamonaviy ta'limning asosiy maqsadlaridan biri hisoblanadi. UNESCO, OECD va boshqa xalqaro tashkilotlar XXI asr uchun zaruriy ko'nikmalar ro'yxatida tanqidiy tafakkurni birinchi o'ringa qo'ymoqda. Tarix fani esa tanqidiy tafakkurni rivojlantirish uchun noyob imkoniyatlar taqdim etadigan fanlardan biri hisoblanadi.

Jonassen va boshqalar (2003) hamda Wineburg (2018) ta'kidlaganidek, virtual reallik kabi raqamli texnologiyalar o'quvchilarga tarixni faol ravishda boshdan kechirish imkonini beradi, bu esa individual talqinlar va keng tarixiy kontekstlar o'rtasidagi aloqani mustahkamlaydi. Ushbu texnologiyalarning pedagogik

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

qo'llanilishi tarixni tushunishga yordam beradigan tajribaviy o'rganishni qo'llab-quvvatlaydi.

ADABIYOTLAR TAHLILI

Tanqidiy tafakkur — bu muammo yoki savol bo'yicha mavjud dalillarni o'lchab ko'rish, mantiqiy fikr yuritish va asoslangan xulosa chiqarish jarayonidir. Tarixiy tafakkur esa tarixga oid ma'lumotlarni tanqidiy va analitik jihatdan o'rganishni talab qiladi. Bu ikki tushuncha bir-biri bilan chambarchas bog'liq: tarixiy tafakkur tanqidiy tafakkurning tarix sohasiga qo'llanilishi sifatida qaralishi mumkin.

Tarixiy tanqidiy tafakkur quyidagilarni o'z ichiga oladi: manbalarni tekshirish (kimmualliflik etgan? qachon? qaysi maqsadda?), manba ishonchliligi va niyatini baholash, turli manbalarni solishtirib, umumiy va farqli jihatlarni aniqlash, tarixiy dalillar asosida asoslangan xulosalar chiqarish.

Bo'lajak tarix o'qituvchilari o'zlari tanqidiy tafakkur ko'nikmalariga ega bo'lmasalar, o'z o'quvchilarida ham bu ko'nikmalarni shakllantira olmaydilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'pchilik bo'lajak o'qituvchilar darslik matnini yagona haqiqat manbai sifatida qabul qiladilar, tarixiy manbalarga tanqidiy nuqtai nazardan yondashishni esa yetarli darajada o'rganmagan bo'ladilar.

Virtual muzeylar o'rganuvchilarga tarixiy artefaktlar, hujjatlar, rasmlar va boshqa birlamchi manbalar bilan bevosita munosabatda bo'lish imkonini beradi. Bu jarayon tarixiy dalillarni aniqlash va baholash ko'nikmalarini rivojlantirishga to'g'ridan-to'g'ri hissa qo'shadi.

Virtual muzeyda tarixiy artefakt bilan ishlashda o'rganuvchi quyidagi tanqidiy savollarni o'z oldiga qo'yishga undaladi: Ushbu artefakt nima haqida guvohlik beradi? Kim tomonidan, qachon va qaysi maqsadda yaratilgan? Qanday kontekstda ishlatilgan? Bu artefakt o'sha davrning qaysi jihatlarni ko'rsatadi va qaysilarini yashiradi?

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

Virtual muzeylar turli tarixiy nuqtai nazarlarni va interpretatsiyalarni taqdim etish imkonini beradi. Bu esa o'rganuvchilarda tarixning ko'p ovozli (multiperspective) xarakter kasb etishi haqidagi tushunchani shakllantiradi. Bundan tashqari, virtual muzeylar ko'pincha bir xil tarixiy voqea yoki shaxs haqidagi turli madaniy, milliy va siyosiy nuqtai nazarlarni taqdim etadi.

Bo'lajak tarix o'qituvchilari virtual muzeylar bilan ishlash orqali tarixiy narativ (hikoya) ning qay tarzda qurilishini, qaysi ovozlar eshutilishini va qaysilar sukunatda qolishini tushunishni o'rganadilar. Bu ko'nikma ularning o'z darsliklarini va o'quv materiallarini tanqidiy baholashida ham muhim rol o'ynaydi.

Virtual muzeylarni tanqidiy tafakkurni rivojlantirish uchun qo'llashda bir qator muammolar mavjud. Texnologik muammolar orasida: etarli kompyuter va internet infratuzilmasining yo'qligi; o'qituvchilarning raqamli kompetensiyasining yetarli darajada shakllanmaganligi; O'zbekiston tarixiga oid sifatli virtual muzeylarning kamchilligi. Metodologik muammolar orasida: virtual muzeydan foydalanishning rasmiy tus olishi va chuqur tahlilning amalga oshirilmasligi; baholash standartlarining yo'qligi.

NATIJA. Ushbu muammolarni bartaraf etish uchun quyidagi chora-tadbirlar tavsiya etiladi: pedagogika oliy ta'lim muassasalarida virtual muzeylar metodikasi bo'yicha maxsus kurslar joriy etish; o'qituvchilarni qayta tayyorlash va malaka oshirish dasturlarida virtual muzeylar va raqamli tarixiy resurslar bilan ishlash ko'nikmalarini o'rgatish; mahalliy tarix bo'yicha virtual muzeylar yaratish loyihalarini qo'llab-quvvatlash.

Shu bilan birga, Logtenberg va boshqalar (2024) ta'kidlaganidek, tarix o'qituvchilarini muzeylar bilan hamkorlikda tayyorlash katta pedagogik samara beradi. Muzeylar bilan hamkorlik bo'lajak o'qituvchilarga haqiqiy eksponatlar va tarixiy resurslar bilan bevosita ishlash imkonini beradi.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

XULOSA

Virtual muzeylar bo'lajak tarix fani o'qituvchilarida tanqidiy tafakkurni rivojlantirishda katta imkoniyatlar yaratadi. Ushbu imkoniyatdan to'liq foydalanish uchun virtual muzeylardan maqsadli va metodologik jihatdan asoslab olingan tarzda foydalanish zarur. Tanqidiy tafakkurni rivojlantirish uchun virtual muzeylarning eng muhim xususiyatlari — birlamchi manbalar bilan bevosita munosabat, turli tarixiy nuqtai nazarlarni ko'rsatish va interaktiv o'rganish muhiti — to'liq qo'llanilishi kerak.

Bo'lajak o'qituvchilar virtual muzeylar orqali tarixiy dalillarni tanqidiy baholash, tarixiy interpretatsiyalarni solishtirish va tarixiy manbalarga nisbatan sog'lom skeptitsizmni shakllantirish ko'nikmalarini egallashlari lozim. Bu ko'nikmalar ularning keyinchalik samarali tarix o'qituvchisi bo'lishlarida asos bo'lib xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Jonassen, D. H. et al. (2003). Learning with technology: A constructivist perspective. Merrill Prentice Hall.
2. Wineburg, S. (2018). Why learn history (when it's already on your phone). University of Chicago Press.
3. Logtenberg, A. et al. (2024). Teaching sensitive topics: Training history teachers in collaboration with the museum. *Historical Encounters*, 11(1), 43–59.
4. Marovah, T., & Ncube, H. (2023). The pedagogical value of museums in the teaching and learning of secondary school history. *The Social Studies*, 115(2), 81–91.
5. Maryani et al. (2025). Museums as a valuable platform for teaching history. *European Journal of Education*.

Symposium on Natural and Applied Sciences

Hosted Online from London, United Kingdom

Date: 5th May, 2026

Website: <https://econferencia.com>

-
6. Springer Nature. (2024). My museum: A study of pre-service social studies teachers' experience in designing virtual museums. *Education and Information Technologies*.
 7. Lévesque, S. (2008). *Thinking historically: Educating students for the twenty-first century*. University of Toronto Press